

กิเลสพันห้า

ต้นห้าร้อยแปด

ดูก่อนพราหมณ์ แม่น้ำคงคานี้ ย่อมเกิดแต่ที่ใด และย่อม
ถึงมหาสมุทร ณ ที่ใด เม็ดทรายในระยະนี้ เป็นของไม่ง่ายที่จะ
กำหนดนับได้ เถานี้ร้อยเม็ด เถานี้พันเม็ด เถานี้แสนเม็ด
ดูก่อนพราหมณ์ กับทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้ว
มากกว่าเม็ดทรายเหล่านั้น จึงมิใช่เป็นการง่าย ที่จะกำหนดนับ
กับเหล่านั้นว่า เถานี้ร้อยกับ เถานี้พันกับ เถานี้แสนกับ

กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปด

๒๖๒

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นแล้ว จากอาสวกิเลสทั้งปวง กิจที่พระพุทธร่องค์จะต้องทำยิ่งกว่านี้ ไม่มีอีกแล้ว พระองค์ทรงเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทรงเป็นผู้รู้ คือรู้แจ้งโลกทั้งปวง ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ทรงเป็นผู้ตื่น คือ ตื่นจากกิเลส เพราะความไม่รู้ที่ครอบงำจิตใจไว้ เมื่อตื่นขึ้นมา ก็กลายเป็นผู้รู้แจ้ง เห็นจริงในสรรพสิ่ง ทรงเป็นผู้เบิกบาน เพราะไม่มีกิเลสอาสวะมาเกาะกุมจิตใจ ดวงใจจึงเบิกบานขยาย เหมือนดอกบัวที่โผล่ขึ้นเหนือน้ำ เบ่งบานรับแสงอรุณทัย พวกเรา เป็นพุทธศาสนิกชน ควรใช้ชีวิตของเราให้เป็นไปเพื่อความ บริสุทธิบริบูรณ์ บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ โดยหมั่นฝึกฝนใจให้ หยุดให้หนึ่ง จนกระทั่งเข้าถึงผู้รู้แจ้งภายใน คือ พระธรรมกาย ตามอย่างพระพุทธร่องค์ให้ได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน คงคาสูตร ความว่า

“ดูก่อนพราหมณ์ แม่น้ำคงคานี้ ย่อมเกิดแต่ที่ใด และย่อมถึงมหาสมุทร ณ ที่ใด เม็ดทรายในระยะนี้ เป็นของ ไม่ง่ายที่จะกำหนดนับได้ เถานี้ร้อยเม็ด เถานี้พันเม็ด เถานี้ แสนเม็ด ดูก่อนพราหมณ์ กับทั้งหลายที่ผ่านมาแล้ว ล่วงไป แล้ว มากกว่าเม็ดทรายเหล่านั้น จึงมิใช่เป็นการง่าย ที่จะ กำหนดนับกับเหล่านั้นว่า เถานี้ร้อยกับ เถานี้พันกับ เถานี้

กิลเลสท์หันเท้า ตัดหนาร้อยแปด

๒๖๓

แสนกัป”

ข้อนี้เป็นเพราะว่า วัฏสงสารนี้ กำหนดเบื้องต้นและที่สุดมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลาย ถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันไว้ ยังต้องท่องเที่ยวไปมา ที่สุด และเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสารนั้น ได้เสวยทุกข์ ความทรมาน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพีที่เป็น ปาฐาตลอดกาลนาน

ครั้งนี้หลวงพ่อยกพระพุทธวจนะที่เกี่ยวกับความยาวนานของสังสารวัฏขึ้นมากล่าวอีกครั้งหนึ่ง เพื่อต้องการให้พวกเราตระหนักรว่า ไม่ใช่เรื่องที่น่ายินดีเลยในการเดินทางอันแสนยาวไกล ซึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ยากลำบาก จะหาสรรพสัตว์ที่มีความสุขหรือโชคติดตลอดเส้นทาง จนกว่าจะถึงพระนิพพานอันเป็นจุดหมายปลายทางนั้น หาได้ยากยิ่งนัก

สรรพสัตว์ทั้งหลายในภูมิต่างๆ ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในห้วงวัฏสงสารอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เพราะยังมีกิเลสตัณหาติดอยู่ในกมลสันดาน ตราบใดที่กิเลสตัณหายังมีอิทธิพลเหนือจิตใจ ย่อมพาให้หลงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารไม่หยุดหย่อน กิเลสตัณหาที่นอนเนื่องอยู่ในใจก็มีอยู่มากมาย ซึ่งเราจะต้องใช้ความเพียรในการขจัดออกให้ได้

กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปด

๒๖๔

*ผู้รู้หลายท่านใช้คำว่า กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปด คือ กิเลสมีอยู่ด้วยกันถึง ๑,๕๐๐ ชนิด ตั้งแต่อารมณ์ที่เป็นเหตุให้กิเลส ๑๐ ชนิดเกิดขึ้นได้ มี ๑๕๐ ชนิด คือ จิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพผันน-รูป ๑๘ ลักษณะรูป ๔ รวมเป็น ๗๕ แบ่งออกเป็นอารมณ์ให้เกิดกิเลสภายในตัวของเรา ๗๕ และภายนอกตัวของเรา ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตอีก ๗๕ รวมเป็น ๑๕๐ ชนิด เมื่อเอาอารมณ์ ๑๕๐ ชนิด คูณกับกิเลส ๑๐ อย่าง รวมเป็นกิเลส ๑,๕๐๐ ตัว

กิเลส ๑๐ ชนิดใหญ่ๆ ได้แก่ โลภะ คือ ความยินดีพอใจ ในอารมณ์ต่างๆ โทสะ คือ ความโกรธชุนชองหมองใจ โมหะ คือ ความหลง มานะ คือ ความเยอหยิ่งถือตัว ทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด วิจิกิจฉา คือ ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ ถีน-มิทธะ คือ ความหดหู่ใจ อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ อหิริกะ คือ ความไม่ละอายต่อทุจริตต่างๆ และกิเลสตัวสุดท้าย อโนตปปะ คือ ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต

สำหรับตัณหา ๑๐๘ ได้แก่ ตัณหา ๓ อย่างใหญ่ๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ตัณหาทั้ง ๓ นี้ เกิดขึ้นทางประสาททั้ง ๖ คือ เพราะได้เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส

กิลเลสพันห่ำ ตัณฑาร้อยแปด

๒๖๕

และธรรมารมณ คือนึกคิดในทางใจ ความคิดสามารถทำให้เกิด กิเลสตัณหาได้เช่นกัน คิดอยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ความอยากที่เกิด จากความคิด เป็นตัวตัณหา ตัณหาแต่ละอย่างเกิดขึ้นใน ๓ กาล ด้วยกัน คือ ตัณหาที่เกิดในอดีต เกิดในปัจจุบัน และกำลังจะ เกิดขึ้นในอนาคต ตัณหาในกามภพเรียกว่ากามตัณหา ในรูปภพ เรียกว่ารูปตัณหา และตัณหาในอรุภพเรียกว่าอรุตัณหา รวมกันแล้วเป็นตัณหา ๑๐๘

หลวงพ่อบิเบายไว้พอสังเขปเท่านั้น เพราะต้องการให้ รู้ว่า กิเลสพันห่ำ ตัณฑาร้อยแปดนั้น มีอยู่จริงๆ ไม่ใช่เป็นเพียง คำคล้องจองกัน หรือกล่าวขึ้นมาลอยๆ เท่านั้น แต่การที่จะเอา กิเลสตัณหา มาจระไนอย่างละเอียด คงต้องใช้เวลา นานมาก เพราะฉะนั้นจึงขอสรุปสั้นๆ ว่า กิเลสตัณหา มากมายเหล่านี้ คือสิ่งที่ติดอยู่ในกมลสันดานของสัตว์ทั้งหลาย ถ้าสามารถ ฝึกฝนใจให้หยุดนิ่งได้แล้ว กิเลสตัณหาเหล่านี้ก็จะดับไป เราก็ จะหลุดพ้นจากภพสามได้ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้

นอกจากนี้ ยังมีกิเลสละเอียดๆ อีกชนิดหนึ่งคือ อนุสัย อนุสัยนี้เปรียบเหมือนงูพิษ ที่แอบอาศัยอยู่ในชั้นธสันดานของ สรรพสัตว์ คอยคายพิษราดรดลงในดวงจิตให้กำซาบไป ทำให้ สรรพสัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ในวัฏสงสาร อนุสัยมีอยู่

กิเลสพันห้า ตัณหา ร้อยแปด

๒๖๖

๗ อย่าง คือ กามราคานุสัย ภวราคานุสัย ปฏิฆานุสัย มานานุสัย ทิฏฐานุสัย วิจิกิจฉานุสัย และอวิชชานุสัย อนุสัยทั้ง ๗ อย่างนี้ บังเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ และติดอยู่ในชั้นธลันดานของ สรรพสัตว์อยู่อย่างนั้น ขณะที่ยังไม่มีอารมณ์มากระทบ ก็ไม่อาจ สังเกตได้ว่า เป็นสภาพที่มีอยู่ เมื่อใดมีอารมณ์มากระทบ จึงจะ แสดงอาการออกมา

ตามปกติ อนุสัยกิเลสนี้สงบนิ่งที่เดียว ไม่ปรากฏออกมาทางใดทางหนึ่ง เมื่อมีอารมณ์ต่างๆ ที่ดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ครั้นกระทบแล้ว อนุสัย กิเลสที่เคยสงบอยู่นั้น ก็เปลี่ยนสภาพเป็น ปริยภูฐานกิเลส คือกิเลสที่ปรากฏขึ้นทางใจ ถ้าปริยภูฐานกิเลสนี้มีกำลังแรงมาก ก็เปลี่ยนสภาพเป็น วิตีกกมกิเลส จะเป็นกิเลสที่แสดงออกมา ให้เห็นทางกาย และวาจา

ถ้าจะอุปมาเปรียบเทียบระหว่างอนุสัยกิเลส ปริยภูฐาน-กิเลส และวิตีกกมกิเลสทั้ง ๓ อย่างนี้ เปรียบเหมือนการจุด ไม้ขีดไฟ อนุสัยกิเลสเปรียบเหมือนเชื้อไฟที่หัวไม้ขีด หากไม่มี การกระทบขัดสีของหัวไม้ขีด ก็ไม่สามารถติดไฟได้ และอารมณ์ ต่างๆ ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจเปรียบเหมือน กลักไม้ขีด เมื่อมีการเอาก้านไม้ขีดไปขีดที่ข้างกล่อง ไฟจึงติดขึ้น ไฟนี้เปรียบเหมือนปริยภูฐานกิเลส และเมื่อเอาไฟที่ติดนั้นไป

กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปด

๒๖๓

จุวัดดูอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไฟก็ลุกติดวัดดูนั้นๆ เปรียบเหมือน
วิติกมกิเลส กระบวนการทำงานของอนุสัย มีลักษณะย่อๆ
พอจะยกเป็นอุปมาให้เห็นได้ดังที่กล่าวมานี้

นอกจากนี้ อนุสัยกิเลส อุปมาจุพิษร้ายที่นอนหลับ
เพราะยังไม่มีสิ่งใดมากระทบเจ้าตัวนั้น ต่อเมื่อมีสิ่งใดมากระทบ
มันก็จะยกศีรษะขึ้นฉกกัดทันที อนุสัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ได้นอน
เนื่องอยู่ในชั้นธันดาน รอคอยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางทวาร
ทั้ง ๖ เมื่อมีอารมณ์มากระทบ จึงจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบขึ้นมาทันที
การโต้ตอบส่งผลให้เกิดการทำความกรรม ครั้นทำความกรรมแล้วก็ส่งผล
เป็นวิบาก และตามส่งผลข้ามชาติทีเดียว

เมื่อรู้ว่า กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปดก็ดี อนุสัยทั้งเจ็ด
เป็นต้นเหตุเป็นกลไกทำให้ต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในวัฏสงสาร
เช่นนี้ ต้องตัดกิเลสตัณหา และอนุสัยกิเลสทั้งเจ็ดนี้ให้ได้ จะได้
เป็นผู้พ้นทุกข์ ได้รับความสุขที่เป็นนิรันดร์ ไม่ต้องท่องเที่ยว
ในภพสาม เวียนว้ายตายเกิดให้เหนื่อยยากอีกต่อไป วิธีการเพื่อ
ให้ข้ามพ้นวัฏฏะ ให้บรรลู่ถึงพระนิพพานนั้น ต้องปฏิบัติตาม
หลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ในเส้นทางสายกลางที่พระพุทธองค์ทรง
ค้นพบแล้ว เป็นเอกายนมรรค ซึ่งเป็นทางเอกสายเดียวไปสู่
อายตนนิพพาน

กิเลสพันห้า ตัณหาร้อยแปด

๒๖๘

สรุปคือ ให้เอาใจหยุดนิ่งลงไปในหนทางสายกลาง หนทางนั้นเริ่มต้นที่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ถ้าหยุดใจได้เมื่อไร เป็นสำเร็จเมื่อนั้น ขอให้เราหมั่นทำใจหยุดใจนิ่ง ให้ใจของเรา สะอาด บริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ แม้เราจะยังไม่สามารถขจัด กิเลสตัณหา หรืออนุสัยให้หลุดร่อนออกจากใจได้หมดภายใน ชาตินี้ อย่างน้อยก็จะเป็นอุปนิสัยติดตัวไปในภพเบื้องหน้า กิเลสอาสวะในตัวเราก็จะเบาบางลง ฉะนั้นให้พวกเราทุกคน หมั่นควบคุมกาย วาจา ใจ ให้สงบสะอาดอยู่เสมอ เส้นทาง การสร้างบารมีของเราก็จะได้ราบรื่น ปลอดภัยภัยในสังสารวัฏ จนกว่าจะถึงที่สุดแห่งธรรม

